

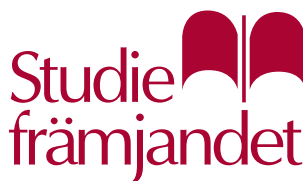
Blåsippan

Nr 1 • 2018 Årgång 10

Innehåll

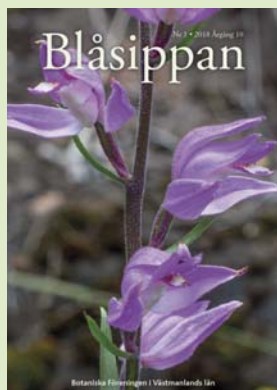
Program 2018	3
Vårens tidiga entusiaster	4
Rapportera på rätt taxonomisk nivå ...	15
Årets växt 2017 – trolldruvor	16
Årets växt 2018 – gullpudror	17
Smalruta blev glansruta	18
Floraväxteriet i Västmanland 2017	19
Ibland blir det annorlunda	20
Imponerande mångfald i Vedby hage – även av svampar	22
Lite mer om vetenskapliga namn	30
Intensiv sökning då baltisk daggekåpa blev ny art för Västmanlands län	32
FOTOSyntesen	37
Ögongodis från svampriket	38
Kenneth Nordberg under lupp	40
Kluringen	42
Om föreningen	43

Botaniska Föreningen
i Västmanlands län samarbetar
med Studieförbundet
Västmanland

Studieförbundet är partipolitiskt,
fackligt och religiöst obundet.
Profilområden är djur, natur, miljö
och kultur.

www.studieforamjandet.se/vastmanland

Blåsippan nr 1 2018, årgång 10

ISSN 2002-2883

Omslagsbild: Röd skogslilja *Cephalanthera rubra*, även kallad
rödsysslå, i Klackberg. Foto: Bengt Stridh

Övriga fotografier: Respektive artikelförfattare (om ej annat anges)

Blåsippan ges ut två gånger per år till medlemmar i Botaniska
Föreningen i Västmanlands län. Tidigare nummer: www.bfv.se

Redaktion: Jan Petersson och Tina Nordberg
E-post för manus och bilder: blasisppan@yahoo.com

Tryck: Arkitektkopia, Eskilstuna, 2018

Program 2018

Björnövandring

Tisdag 22 maj

Vi hoppas på en fin vårkväll bland träd, buskar, blommor och fåglar. I år sker vandringen på den biologiska mångfaldens dag. Samling: Parkeringen vid Björnöbadet, mitt på Björnön i Västerås, kl 18.00. Pågår till 20:30. Samarrangemang med Naturskyddsföreningen i Västerås.

De vilda blommornas dag

Söndag 17 juni

Vedby hage, Västerås: Vi gör en kort vandring bland den rika floran i betesmarken Vedby hage, som är en av de artrikaste betesmarkerna i länet. Avfärd från Bryggaregården, Västerås, kl 14:00. Pågår till cirka kl 17. Arrangörer: Naturskyddsföreningen i Västerås, BFiV, SBF och Studieförbundet.

Blomstervandring i Salas närhet: Samling vid Mikaelsgårdens parkering, Sala, kl 14:00. Arrangörer: Sala Naturskyddsförening, BFiV, SBF och Studieförbundet.

Usträngsbo: Vandring i spännande marker. 13:00–16:00. Samling vid Stenhuset Surahammar kl 12:30. Arrangörer: Ramnäs–Virso–Naturklubb, Naturskyddsföreningen i Surahammar, BFiV, SBF och Studieförbundet.

Norsa, Köping: Samling på Tunadalsparkeringen, Köping, kl 10:00. Arrangörer: Naturskyddsföreningen i Köping, BFiV, SBF och Studieförbundet.

Utflykt i Botanikdagarnas fotspår

Söndag 8 juli

Svenska Botaniska Föreningen avslutar lördagen den 7 juli Botanikdagarna 2018, som i år hålls i Västmanlands län. Dagen efter, den 8 juli, arrangerar Botaniska Föreningen i Västmanlands län en utflykt öppen för alla intresserade. Mera information meddelas senare.

Inventeringsshelg

Lördag-Söndag, 21–22 juli

Vi delar in oss i grupper och inventerar i 5x5 km rutor. Alla är välkomna att delta oavsett tidigare kunskaper, vi delar in grupperna så att det finns någon erfaren i varje grupp. Vi kommer att bo på Västerkvarns vandrarhem. Mer information meddelas senare.

Svamputflykt

Söndag 23 september

Samling: Mikaelsgårdens parkering, vid Kristina kyrka, Sala. Kl 10:00–14:00.

Höstmöte

Söndag 11 november

Mer information meddelas senare. Kl 15:00–18:00.

Du hittar uppdaterad information på www.bfiv.se

Äntligen vår!

Vi är många som har längtat efter våren. Även bland växterna märks en iver att njuta kombinationen av ljus och värme. På följande sidor möter du några av vårens tidigaste entusiaster. Av förklarliga skäl låter vi blåsippan inleda.

Av Kenneth Nordberg, Tommy Abrahamsson och Jan Petersson

Blåsippan är bland de tidigaste av de blommande vårväxterna bör blåsippa tilldelas en upphöjd plats. I ett lämpligt sydvästligt läge, eller hemma i synrenhåken, hittar vi den djupt blålila blomman. Blåsippans färger har många önskat uppleva i den egna trädgården. Många planter har således grävts upp och omplacerats. Detta i så stor omfattning att den blivit fridlyst. Blåsippan tillhör den grupp arter som är tillåten att plocka, men ej gräva upp eller plocka för kommersiella syften. I vissa län är den inte ens tillåten att plocka.

När blomningen nått sin kulmen kommer nya späda blad upp ur marken, de söker ljus och sträcker på sig. Närmare sommaren blir de mörkare gröna, ytan blir kraftigare och alltmer läderartad. Det behövs, för blåsippan är en av relativt få svenska örter som stoltserar med vintergröna blad. Hela vintern ska bladet vara exponerat för väder och vind. Så i mars–april, när blåsippan blommar, är det en gång så mjälla bladet tämligen slitet och bedagat.

Blåsippan tar hjälp av myror för att sprida sina frön (myrmekokori). På fröets utsida finns en fettrik oljeklump som myrorna gärna äter upp. Många frön blir ivägburna till närmsta myrstack, när myrorna kalasat klart blir somliga frön utburna och dumpade. Här i Sverige är blåsippan bland de mer kända växterna att ta hjälp av myror att sprida sina frön. Men myrmekokori är en vedertagen metod och lyfter vi blicken finns det tusentals växtarter som tar hjälp av myror med spridning. Utöver blåsippa och vitsippa kan nämnas olika violarter samt blåsuga.

Blåsippan är också en klassisk representant för arter som nyttjats av signaturlärens tillämpare. Signaturläran handlar om att växters yttre egenskaper (form eller färg) berättar om vid vilka åkommor de är lämpliga att användas som botemedel. Tillämpning-

en kan nog antas vara uråldrig, och vi har fler exempel på där detta förhållande påverkat namngivningen (torsklav, lungört).

I exemplet blåsippan är det tämligen okomplicerat. Blåsippebladets lobber påminner om leverns flikar, alltså kan blåsippan användas som botemedel vid problem med levern! Släktnamnet *Hepatica* (från grekiskans *hepar* som betyder lever) syftar på detta bruk. Latinets *nobilis* betyder ädlare, förnämre. På engelska heter den liverleaf.

Giftinformationscentralens hemsida avslöjar att växten innehåller ämnen med irriterande egenskaper. Dessa ”kan ge sveda i mun och svalg, samt magbesvär”.

Familj: Ranunkelväxter *Ranunculaceae*

Foto: Tina Nordberg

Vitsippa är allmän i Götaland och Svealand. Den är inte lika vanlig i Norrland och är sällsynt i fjälltrakterna. Här i Västmanland är det vanligen i maj vi blir upplysta av dess blomsterprakt. Vitsippan kan anses vara starkt förknippad med de svenska skogs- och mellanbygderna. I de betade hagarna och skogskanterna är vitsippans vårblooming en estetisk höjdpunkt i årscykeln. Lite halvskugga vill den gärna ha, annars blir gräsen väl svåra att konkurrera med.

Även vitsippa är en flerårig ört med en krypande jordstam. Ibland ses väl avgränsade grupper av vitsippor. Då kan vi anta att det är en klon, det vill säga en individ vars jordstam samtliga skott i gruppen härrör ifrån.

Vitsippans blomma saknar nektar, så eventuella besökare kommer för pollenets skull.

Släktnamnet *Anemone* kan komma av

grekiskans *anemos*, som betyder vind. Det skulle i så fall syfta på de tidiga vårvindarna som öppnar blommorna. Den grekiske filosofen och naturforskaren Theofrastos har beskrivit växten *anemone* som just vindblomma. En annan förklaring är att *Anemone* är en ombildning av *Naaman*, som är det semitiska namnet på Adonis.

Familj: Ranunkelväxter *Ranunculaceae*

Foto: Tina Nordberg

Nagelört är en blomma som sällan uppmärksammas trots att den blommar så tidigt och ofta växer i stora mängder. Det kan bero på att den är en liten blomma som bara brukar bli några centimeter hög och därför blir den ofta förbisedd.

I länet blommar nagelörten främst under april och maj med vita djupt tvåflikiga kronblad. Rosettbladen bildas redan på hösten, den drar då nytta av närheten till den soluppvärmda och trampade marken, som är fri från annan skuggande vegetation. Den föredrar ganska mager och blottad sandjord och blommar gärna i stora kolonier på ängar, berghällar och i vägkanter.

Sitt namn har den fått av att skidans mellanvägg, som sitter kvar efter att fröna har ramlat, liknar en nagel. Andra namn är gåseblomma, rågblomma, vårrågblomma och vårälskling. Första delen av det vetenskapliga släktnamnet (*er*) betyder vår och kommer från grekiskan, medan artnamnet kommer från grekiskans *phileo*, med betydelsen att älska. Mycket riktigt är nagelörten en ytterst vårälskande växt.

Nagelörten är påträffad i hela vårt län, med huvudutbredningen i den södra delen. I landet är utbredningen koncentrerad till den södra delen.

Fjärilen dvärgmätare använder nagelörten som värdväxt för sina larver.

Familj: Korsblommiga växter *Brassicaceae*

Foto: Tina Nordberg

Foto: Tina Nordberg

Kabbleka är allmän vid kärr, diken och på sank stränder där dess saftigt gröna, grova och något klumpiga örtstånd hastigt skjuter upp från de övervintrande skotten och hinner blomma redan i maj. Blomman har en svag doft som påminner om kautschuk. Ibland hör man sägas att kabblekan framkallar vårtor, men det finns inga bevis för att så skulle vara fallet. Troligen är det en skröna som spridits för att avskräcka barn från lek vid vatten.

Kabblekan saknar foderblad, blommorna utgörs av fem fria kronblad. Släktnamnet *Caltha* kommer från grekiskans *kalatos*, som betyder bägare, pokal och syftar på de bägarformade kronbladen. *Palustris* kommer från latinet *palus*, vilket betyder kärrväxande. Namnet på växten kommer från danskans *kabb*, troligen syftande på den tjocka kubbliknande stjälken. Leka kommer från danskans *leige*, som betyder blomma.

Exempel på dialektnamn är gulalåker (Halland), koplada (Skåne) och kabbalök (Österbotten, Finland). Även Västmanland har ett dialektnamn vilket är fälungefötter.

Familj: Ranunkelväxter *Ranunculaceae*

Foto: Tina Nordberg

Foto: Tina Nordberg

Backsippa är i Västmanland en karaktärsart på många av våra gravfält, naturbetesmarker, åkerholmar och torrbackar i länets sydligaste del. Den är numera rödlistad i kategorin VU, vulnerable (sårbar).

I vårt län är den en floraväktarart. Växten har minskat mycket under senaste århundradet, huvudsakligen genom minskad betning och igenväxning.

Backsippan är giftig och ratas av betande djur. Inom folkmedicinen används backsippa i form av tinktur vid kikhosta, menstruationsbesvär, melankoli, åderbräck och diarré. Den medicinska verkan är kramplösande, smärtstillande, bakteriehämmande och celldelningshämmande. Aktiv substans är glykosiden ranunculin.

Några dialektala namn på växten är dom-

bjälla (Västergötland), ljungsnöre (Halland) och isaöra (Skåne).

Dess vetenskapliga släktnamn *Pulsatilla* syftar på att blomman vajar eller skakar, medan artnamnet *vulgaris* betyder allmän eller vanlig.

Familj: Ranunkelväxter *Ranunculaceae*

Foto: Tina Nordberg

Tibast är den enda svenska representanten i sin familj. Blomningen sker på kala grenar mycket tidigt på våren, redan i mars. Busken har sega grenar och bladen sitter strödda. Blommorna är samlade i bladveckan och är väldoftande, rödvioletta, sällan vita. Tibasten växer sällsynt på frisk, näringsrik, stenig, mullrik mark. I vårt län är den påträffad i samtliga kommuner.

Hela växten är mycket giftig och dödsfall har inträffat, det är framför allt genom konsumtion av bären. Vissa fåglar är immuna mot bären och kan därigenom sprida tibastens frön.

Foto: Tina Nordberg

Daphne var enligt den grekiska mytologin en blyg nymf som vid ett tillfälle blivit förvandlad till ett lagerträd, och eftersom tibastens blad liknar lagerträdet, valde Linné *Daphne* som namn för tibastsläktet. Artnamnet *mezereum* kommer av arabiska *mezeriyn* med betydelsen att döda, med syftning på växtens giftighet.

Dialektala namn är divelbastträ (Hälsingland), tjurbast (Värmland), i Moratrakten kallas blommorna för taisebärstoppa. Växten har liknande namn i flera språk och förleden kan ytterst härledas till guden Tyr. Ett annat namn på växten är källarhals och pepparbuske, syftande på den brännande känslan som eventuell förtäring ger.

Familj: Tibastväxter *Thymelaeaceae*

Foto: Tina Nordberg

Vårfryle är en av våra tidigaste vårblommor, men den är lågväxt och har oansenliga små svartbruna blommor och förbises därför ofta. Den växer vanligen i små tuvor och blir upp till drygt två decimeter hög. Stråbladen är platta, ganska breda och har långa hår i kanterna. *Luzula* kommer av latinets *lucere*, som betyder lysa, glänsa. Namnet syftar på att en del av arterna i släktet har blad, blommor och frukter som glänser. Artnamnet *pilosa* kommer från latinet och betyder hårig.

Vårfryle blommar i april-maj. Blommorna sitter ensamma, eller ibland två eller tre tillsammans, på långa utspärrade skaft. Kalkbladen är mörkbruna och hinnkantade. Fruktkapseln är äggformad. Fröna är försedda med ett oljerikt bihang (elaiosom) och

sprids med myror.

Hos oss kan vårfrylen, med sina håriga blad och ensamma skaftade blommor, knappast förväxlas med de andra arterna i släktet frylen (*Luzula*).

Ett annat namn på vårfryle är hårtåg. Den växer allmänt i skogar och hagar.

Följande fjärilar använder vårfryle som värdväxt: Skogsfrylegräsmal, vithövdad gräsmal, mindre silverpunktsgräsmal, skogsfrylesäckmal och rödgrått gräsfly.

Familj: Tågväxter *Juncaceae*

Foto: Bengt Stridh

I vårinterns dikeskant lyser det gult bland brunt fjol-årsgräs. De gula tussilago-blommorna minner oss om barndomens vårar. Vi är många som burit hem ett knippe till mamma eller farmor. Kan tussilago vara en av Sveriges mest plockade blommor? Att den har ett starkt symbolvärde fastslog redan Linné med orden: "Du signalerar vår som ingen annan!"

Tussilago är en flerårig art med jordstam. På hösten färdigställs blomknopparna så att de är startklara när stigande temperaturer markerar vårens ankomst.

De gröna hästhovsformade bladen som kommer långt efter blommorna, ofta först i juni, samlar den energi som behövs för att bilda blomknopp och starta blomningen. Den fleråriga jordstammen borgar för individens fortlevnad. När nya frön ska etableras är det fördelaktigt med något störd mark. Likt de flesta vindspridda arter bär fröet med sig ytterst lite näring och är således tämligen konkurrenssvaga.

Såväl Plinius den äldre (cirka 77 e Kr) som Linné (1755) kunde berätta om bladens

förmåga att dämpa hosta. Den som inte behöver bladen för att dämpa hosta kan torka dessa och använda som tobakssurrogat. Detta bruk finns omskrivet från första världskriget.

Latinets *tussi* betyder hosta. Släktnamnet i sin helhet är en direktöversättning av grekiska namnet för hovsallad eller hästhovsört, så även i grekiskan finns kopplingen till hosta. I Växternas namn (Wahlström och Widstrand, 1997) framhåller Jan Corneliussen att *lago* endast är ett suffix och därför inte har något med latinets *agere* (att inskrida mot, i detta fall hosta) att göra.

Huruvida namnet hästhov syftar till de hovformade bladen, eller är en förvrängning av hosthäva överlåtes med varm hand till läsaren att avgöra.

Familj: Korgblommiga växter *Asteraceae*

Foto: Tina Nordberg

Hassel är en buske som förekommer tämligen allmänt i Götaland och Svealand. Norr om den biologiska norrlandsgränsen glesnar utbredningen men de nordligaste utposterna står att finna ända uppe i Västerbotten. Hassel invandrade till Sverige för cirka 10 000 år sedan tillsammans med flera av våra ädla lövträd. Under den sk värmeperioden utgjorde den ett påtagligt inslag i dåtidens skogar, dominerade av ek, lind och tall. Många av norrandslokalerna är sydväxtberg och kan antas vara kvarblivna vittnesmål från de årtusenden då medeltemperaturen var någon grad högre än idag.

I Västmanland är hasseln vanligare närmare Mälaren och de lerhaltiga brunjordarna. I Bergslagen är det svårare att hitta den, men på kalkpåverkade marker och i anslutning till vissa bruksmiljöer finns några lokaler.

Hassel kanske inte tillhör de klassiska vårväxterna, men den är bland de tidigaste att börja blomma. Tillsammans med alarna kan den börja blomma redan i januari-februari och även om varken han- eller honblommorna är iögonenfallande kan blomningen vara nog så märkbar för pollenallergiker. Naturhistoriska riksmuseet har 20 mätstationer

för pollen spridda över landet.

De samlar kontinuerligt in data av värde för både pollenallergiker och till exempel fenologistudier. På *Pollenrapporten.se* kan blomningen följas under säsong.

Den skira hasselgrönskan dröjer dock oftast till maj, då vi går i lunden och söker vätteros. Försiktigt banar sig den lilla parasiten upp genom fjolårslöven. Ofta är det från just hassel den stjäl kolhydrater. I dessa miljöer kan vi även hitta unga plantor av skogsalm. Att skilja dessa från hassel är inte alltid självklart, bladformen kan vara lurig. Men rustad med lupp kan man söka de lilaskimrande glandelhåren på bladskäften. Då vet man att man hittat en hassel.

Det vetenskapliga släktnamnet kommer av just hassel på latin. Artnamnet betyder hasselnöt på latin och kommer av italienska staden Avella, känd för sina hasselnötter.

Familj: Björkväxter *Betulaceae*

Foto: Tina Nordberg

Nunneörter kan vara lätta att förbise, trots all sin prakt. Det gäller i synnerhet smånunneört *Corydalis intermedia*, den av nunneörterna som är vanligast i Västmanlands län. Efter blomning vissnar plantorna och det är därför bara under våren–försommaren som den går att finna.

En titt i Artportalen (18 mars) visar att det totalt finns 153 noterade fynd av smånunneört i länet. Absoluta merparten av dem är i nära anslutning till Mälaren. Stornunneört *Corydalis solida* återfinns med endast 22 fynd i Artportalen, alla i länets sydöstra hörn. Sloknunneört *Corydalis pumila* finns med 14 fynd. Dess geografiska utbredning är närmast identisk utbredning med vanlig stornunneört.

De mer sentida trädgårdsymplingarna sibirisk nunneört *Corydalis nobilis* och gul nunneört *Pseudofumaria lutea* är noterade med 25 respektive 6 fynd i Artportalen.

Gemensamt för nunneörterna är att de trivs på näringsrika mulljordar. En extra titt i lundar, parker och gamla trädgårdar tidigare vårdagar kan därför ge god utdelning.

Smånunneörtens blomklase har en till tio vackert purpurroda blommor. Ett värdefullt kännetecken är att stödbladen är äggrunda och helbräddade.

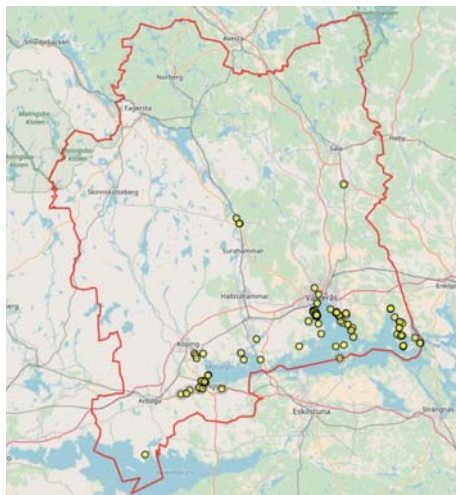
Precis som är fallet med blåsippan hjälper myror till att sprida nunneöreter. Rotknölar från nunneörter är giftiga och har använts till blodtrycksmedicin.

Att nunneörterna tillhör familjen vallmoväxter *Papaveraceae* har förundrat många, då utseendet är så radikalt annorlunda. *Corydalis*, det släkte som smånunneörten tillhör, kommer av korydallis, i betydelsen lärksporre på grekiska. Korydos är tofslärka på grekiska. Kronsporrarna hos nunneörter sägs påminna om just tofslärkornas sporrar.

Artnamnet *intermedia* kommer av latinets *inter* för mellanstående och *medius*, som betyder mitt emellan liggande.

Svenska namnet nunneört ska komma från klostermiljö. Där odlades två sorter – en vitblommig och en rödblommig: munken och nunnan.

Familj: Vallmoväxter *Papaveraceae*

Rapporterade fynd av smånunneört i Västmanlands län. Här finns säkert fler fynd att göra (Artportalen 2018-03-18).

Smånunneört. Foto: Bengt Stridh

Rapportera på rätt taxonomisk nivå i Artportalen

På Svenska Botaniska Föreningens föreningskonferens den 10–11 mars 2018 höll Sebastian Sundberg, Artdatabanken ett föredrag med ovanstående rubrik. Han började med att tala om begreppet aggregat. Aggregattaxa är ett pragmatiskt taxa som används för taxa som är svårbestämda (åtminstone under någon del av livscykeln).

Sebastian tog röda vinbär som exempel. Skriver du in röda vinbär i Artportalen får du följande förslag:

- Slottsvinbär
- Survinbär
- Trädgårdsvinbär
- Röda vinbär (aggregat)

Om du inte kontrollerat alla karaktärer ska du rapportera *Röda vinbär* (aggregat).

Ett annat lite vanligare exempel är svinmålla och svenskmålla. Dessa kan bara bestämmas till art genom att med lupp kolla fröform. Har du inte gjort det ska du rapportera *Svinmålla* (aggregat).

Ännu ett exempel: Knagglestarr, grönstarr, näbb-/jämtstarr och ärtstarr med hybrider kan vara svåra att bestämma. Skriver du in knagglestarr får du bland annat förslaget *Knagglestarr* (aggregat). Klickar du på plus-tecknet framför får du se vilka arter som ingår i aggregatet. Är du osäker är *Knagglestarr* (aggregat) bättre än att gissa på art eller låta bli att rapportera.

Enligt Sebastian finns det för närvarande 85 aggregattaxa för kärlväxter.

Sebastian betonade vikten av att bara rapportera på den nivå man är 100 procent säker på. Han visade några exempel där slentrianrapportering av ”vanlig” blivit fel. Det finns många fynd av vanlig kärrspira i fjälltrakterna, fast troligen är nästan alla nordspira (den kan ju vara vanlig i alla kärr där).

Ett annat exempel där slentrianrapportering kan bli fel är fjällkvanne/strandkvanne. Tror man att fjällkvanne bara finns i fjälltrakterna och rapporterar strandkvanne i Svealand och söderut kan det bli fel. Fjällkvanne finns på minst åtta sydliga områden: Värmland, Ljusnarsberg, Sörmland, Småland och Skåne.

Sebastian berättade även om några nyheter i Artportalen:

- Provinskatalogen kommer att uppdateras i början av april.
- Det är på gång att invasiva, främmande arter ska gå att rapportera även för den som inte har ett konto i Artportalen. Fyndet kommer dock inte att synas innan någon kontrollerat fyndet.
- Kartorna över sökta fynd kommer att få olika färg beroende på hur gamla fynden är och symbolerna kommer att ha olika storlek beroende på antal individer.

Bo Eriksson

Skogsvinbär *Ribes spicatum*
ingår i Röda vinbär (aggregat).
Foto: Bengt Stridh

Årets växt 2017 – trolldruvor

Av Bo Eriksson

Förra året var det svart trolldruva *Actaea spicata* och röd trolldruva *Actaea erythrocarpa* som var årets växt, eller snarare växter. Röd trolldruva växer enbart i de nordligaste delar av landet, så det var svart trolldruva som var aktuell för Västmanlands län.

Svart trolldruva ansågs vara för vanlig för att organisera eftersök i länet. Trots det finns 89 fyndrader inlagda i Artportalen från 38 olika lokaler.

Fördelningen av lokaler på kommuner och lokaler och (fyndrader) på rapportörer framgår av tabell 1 och 2.

Förutom rapportörerna i tabell 2 har Bo Eriksson, Daniel Hedenbo, Pennti Korhonen och Per Jonsson rapporterat från vardera 1 lokal.

Svart trolldruva *Actaea spicata*. Foto: Tina Nordberg

Tabell 1: Antalet rapporterade lokaler fördelat på kommuner.

Kommun	Antal lokaler
Arboga	1
Fagersta	3
Hallstahammar	3
Kungsör	1
Köping	2
Norberg	3
Sala	6
Skinnskatteberg	3
Surahammar	11
Västerås	7

Tabell 2. Antal fyndrader och lokaler fördelat på rapportörer.

Rapportör	Antal fyndrader (lokaler)
Tom Sävström	28 (6)
Sören Larsson	20 (4)
KennethNordberg/ Tina Nordberg	8 (3)
Bengt Stridh	6 (3)
Henrik Berg	6 (4)
Einar Marklund	3 (3)
Herbert Kaufmann	3 (1)
Kjell Eklund	3 (3)
Markus Rehnberg	3 (3)
Lars Gustavsson	2 (2)

Årets växt 2018 – gullpudror

Av Bo Eriksson

Årets växt(er) 2018 är gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*, kustgullpudra *C. oppositifolium* och polargullpudra *C. tetrandrum*. Av dessa är endast gullpudra aktuell i vårt län.

Gullpudra växer på våt till fuktig, skuggad, genomsilad, näringsrik mulljord. Den trivs vid källflöden, bäckar, diken och alkärr.

Under inventeringsperioden 2009–2017 är arten rapporterad med 50 fyndrader i Artportalen från 31 olika lokaler.

Fördelning på kommuner: Arboga (1), Fagersta (5), Hallstahammar (0), Kungsör (0), Köping (2), Norberg (1), Sala (3), Skinnskatteberg (3), Surahammar (8) och Västerås (8). Söker man på Artportalen för 1980–2017 hittar man 138 fyndrader.

Om du vill vara med och inventera gullpudra kan du gå in på Artportalen och söka på den kommun du är intresserad av och se vilka lokaler som rapporterats därifrån.

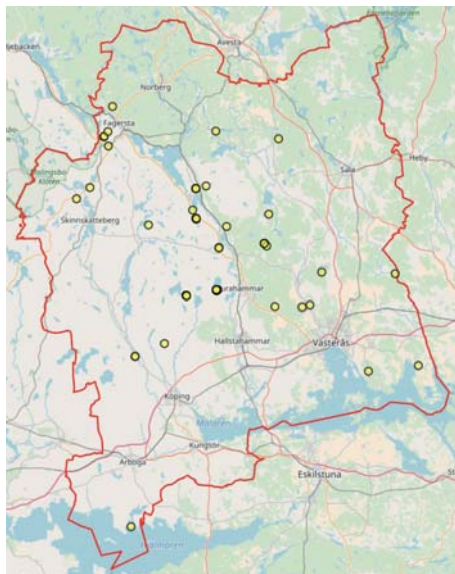

Gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*.

Foto: Einar Marklund

Rapporterade fynd av gullpudra i Artportalen 1980–2017.

Rapporterade fynd av gullpudra i Artportalen 2009–2017.

Smalrutan blev glansruta

Av Tina Nordberg & Einar Marklund

Vid Timmerkajen i Köping hittades en smalbladig ruta som under flera år kallades smalruta, *Thalictrum simplex subsp. tenuifolium* och så blev den inskriven på Artportalen juni 2013. Endast en planta hittades med fem stänglar, 2017 återfanns fortfarande bara en planta och med fyra stänglar denna gång.

Sommaren 2017 kontaktade Thomas Karlsson på Naturhistoriska riksmuseet oss som rapporterat och undrade om någon hade bättre bilder på den påstådda smalrutan. Han var tveksam till att arten var rätt bestämd.

Efter att ha synat Tinas bilder var vi nära på övertygade om att det handlade om glansruta *Thalictrum lucidum*, trots att bladformen inte stämde särskilt väl med bilden i Den nya nordiska floran. Likaså bedömde Thomas Karlsson och vi blev ombedda att ändra våra rapporter i Artportalen.

Glansruta är en flerårig ört som tillhör familjen ranunkelväxter *Ranunculaceae*. Arten är sällsynt i Sverige, endast tre lokaler är rapporterade i Artportalen, samtliga på timmerupplag dit den nog har kommit med importerat timmer. Den är rödlistad i Finland.

Glansruta *Thalictrum lucidum* vid timmerkajen i Köping. Foto: Tina Nordberg

Floraväxteriet i Västmanland 2017

Einar Marklund

Under det gångna året har länets floraväktare varit flitiga. Totalt 103 lokaler för nationellt hotade kärlväxter (CR, EN, VU) i länet har besökts och på 92 av dessa har förekomsterna funnits kvar. Några är också nyregistreringar.

Roligt är exempelvis ett nyfynd av ryl i Virsbotrakten. Förekomsten påträffades av en av Länsstyrelsens inventare 2016 och har nu införlivats i floraväxteriet. Den är mycket liten och trängd i en tätande granskog men kan förhoppningsvis genom rätt skötsel få ett uppsving.

Flertalet förekomster av mosippa har besökts med återfynd och här hjälper floraväktare på flera ställen till med att skapa förutsättningar för arten att finnas kvar. Samma gäller för övrigt också fältgentiana, där ett bra exempel från Skogsmuren i Surahammar beskrevs i förra numret av Blåsippan. Knottblomstret har sökts även 2017 och återfunnits på två kända lokaler men med få exemplar. Med rätt reservatsskötsel kan man nog här skapa bättre förutsättningar för den lilla rara orkidén.

I floraväxteriet registreras dessutom arter som är nära hotade (NT) och ett antal arter som betraktas som intressanta från ett länsperspektiv att följa. Besök på totalt 296 lokaler för sådana har registrerats. Här är ett antal lokaler nya eftersom några av de nära hotade arterna fortfarande finns på flera håll, till exempel backtimjan, backsmörblomma och knärot. Nationellt prioriterad under 2017 har strandlummer (NT) varit. Fem lokaler har besökts. Återfynd har gjorts på endast två av dem men arten kan vara svår att återfinna om man inte har exakta lokaluppgifter.

Totalt har 22 registrerade floraväktare varit mer eller mindre aktiva under året. Dessutom har naturligtvis andra rapportörer i Artportalen bidragit med information om floraväktararter. Sammanfattningsvis en bra insats 2017 för att hålla koll på och sköta våra lokaler för skyddsvärda växter!

Ryl *Chimaphila umbellata* på Virsbolokalen. Mycket lik lingonris. Observera tandade blad.

Ibland blir det annorlunda

Av Tina Nordberg

Det händer även i växtriket att det blir lite avvikelser, som om naturen plötsligt vill spela oss ett spratt. Oftast finns det en naturlig förklaring till varför det blir just så.

Fenomenet heter *fasciation*, på svenska förbandning, och orsakas av antingen virus, bakterier eller insekter, alternativt genetiskt betingat genom mutation eller arv. Ibland blir blommorna helt vita.

Groblad *Plantago major*. Ser nästan ut som en häxkvast.

Ängshaverot *Tragopogon pratensis* har vuxit enormt på bredden och formats som ett band.

Gökblomster *Silene flos-cuculi*. Vacker i vit variant.

Ängsklocka *Campanula patula*, här i vit skrud.

Imponerande mångfald i Ved
— även av s

Scharlakansvaxskivling *Hygrocybe punicea* (NT).

Vedby hage svampar

Blåsippans läsare är vid det här laget väl förtrogna med Vedby hage utanför Västerås och dess kvaliteter som rik kärlväxt-lokal. Detta genom rapporter i tidskriften från evenemanget ”De vilda blommornas dag”, som Naturskyddsföreningen Västerås och Botaniska föreningen i Västmanlands län samarrangerat och traditionsenligt valt att årligen förlägga till denna förträffliga naturbetesmark.

År 2014 räknade man till 630 exemplar av månlåsbräken *Botrychium lunaria* i de magraste backarna. Är det ett oslagbart rekord för länet? Efter blomstervandringen 2017 är man uppe i 219 arter kärlväxter. Betesarealen i Vedby hage är på 6,7 hektar.

Men nu till svamparna. Vid min inventering av ängssvampar åt länsstyrelsen under 2015 och 2016 var Vedby hage ett självklart objekt att titta närmare på. Den 1 oktober 2015 fann jag 18 arter ängssvampar i de välhävdade markerna, vilket var bra med tanke på att det inte var ett optimalt år för svamp. Nu blev tyvärr 2016 ett ännu sämre svampår, så vid besöket den 7 september detta år fann jag i stort sett inga ängssvampar alls. Vi – jag och Bengt Stridh – kom överens om att vid ett bra svampår göra ett gemensamt besök i Vedby hage, då vår övertygelse var att området hade mera att erbjuda i svampväg.

Efter en torr sommar 2017, hade vi mer eller mindre givit upp hoppet, då det äntligen i september och oktober braka-de loss med rejält med nederbörd. I radion fanns inslag av rapporter där 2017 ansågs vara det bästa svampåret på sex år. Därför var det med spänd förväntan som vi den 11 oktober gav oss ut i hagen på svampjakt.

”...vår övertygelse var att området hade mera att erbjuda i svampväg”

Resultatet blev över förväntan och då var vi ändå väl medvetna om att vi inte skulle finna de svamparter som normalt uppträder tidigt på säsongen. Vi noterade 40 svamparter, varav 16 arter vaxskivlingar, där den vanligaste var den rödlis-tade scharlakansvaxskivlingen *Hygrocybe punicea*, toppad med en fin förekomst av grålila vaxskivling *Hygrocybe lacmus*.

Andra fina fynd var mjöl-rödskivling *Entoloma prunuloides*, backnopping *Entoloma atrocoeruleum* och ljus ängs-fingersvamp *Clavaria subtilis*. Bengt fotograferade flitigt var-för vi kan presentera en serie ängssvampar i bild från Vedby hage denna givande höstdag.

Av Tom Sävström (text)
och Bengt Stridh (foto)

Svampar funna i Vedby hage den 11 oktober 2017

Svenskt artnamn	Vetenskapligt namn	Hotkategori i Rödlistan
Röd flugsvamp	<i>Amanita muscaria var. muscaria</i>	
Ängsfingersvamp	<i>Clavulinopsis corniculata</i>	
Hagfingersvamp	<i>Clavulinopsis helvola</i>	
Aprikosfingersvamp	<i>Clavulinopsis luteoalba</i>	
Ljus ängsfingersvamp	<i>Ramariopsis subtilis</i>	NT
Backnoppling	<i>Entoloma atrocoeruleum</i>	NT
Knopp-rödhätting	<i>Entoloma papillatum</i>	
Mjöl-rödskevling	<i>Entoloma prunuloides</i>	NT
Laxskevling	<i>Laccaria laccata</i>	
Spröd vaxskevling	<i>Hygrocybe ceracea</i>	
Gul vaxskevling	<i>Hygrocybe chlorophana</i>	
Blodvaxskevling	<i>Hygrocybe coccinea</i>	
Toppvaxskevling	<i>Hygrocybe conica</i>	
Slemvaxskevling	<i>Hygrocybe glutinipes</i>	
Småvaxskevling	<i>Hygrocybe insipida</i>	
Scharlakansvaxskevling	<i>Hygrocybe punicea</i>	NT
Luktvaxskevling	<i>Hygrocybe quieta</i>	
Honungsvaxskevling	<i>Hygrocybe reidii</i>	
Grå vaxskevling	<i>Gliophorus irrigatus</i>	
Broskvaxskevling	<i>Gliophorus laetus</i>	
Papegojavaxskevling s. str.	<i>Hygrocybe psittacina var. psittacina</i>	
Gråläla vaxskevling	<i>Cuphophyllus lacmus</i>	VU
Ängsvaxskevling	<i>Cuphophyllus pratensis</i>	
Lädevaxskevling	<i>Cuphophyllus russocoriaceus</i>	NT
Vit vaxskevling	<i>Cuphophyllus virgineus</i>	
Ängshätting	<i>Galerina graminea</i>	
Rosenmusseron	<i>Rugosomyces carneus</i>	
Lökbrösking	<i>Mycetinis scorodoni</i>	
Gulvit hätta	<i>Mycena flavoalba</i>	
Klorhätta	<i>Mycena leptcephala</i>	
Gul kragkekevling	<i>Stropharia semiglobata</i>	
Doftrattskekevling	<i>Clitocybe fragrans</i>	
Sommartrattskekevling	<i>Infundibulicybe gibba</i>	
Sammetssopp	<i>Xerocomus subtomentosus s.lat.</i>	
Rabarbersvamp	<i>Chroogomphus rutilus</i>	
Vaxnavling	<i>Rickenella fibula</i>	
Läcker riska	<i>Lactarius deliciosus</i>	
Svartriska	<i>Lactarius necator</i>	
Krusbärskremla	<i>Russula queletii</i>	
Kantkremla	<i>Russula vesca</i>	

Här förekommande hotkategorier i Rödlistan: NT= Nära hotad (Near Threatened), VU = Sårbar (Vulnerable)

Toppvaxskivling *Hygrocybe conica*.

Gul vaxskivling *Hygrocybe chlorophana*.

Blodvaxskivling *Hygrocybe coccinea*.

Luktvaxskivling *Hygrocybe quieta*.

Slemvaxskivling *Hygrocybe glutinipes*.

Småvaxskivling *Hygrocybe insipida*.

Ängssvampar trivs i näringsfattiga marker

De grupper som räknas som ängssvampar har det gemensamt att de är anpassade att leva på näringsfattiga gräsmarker.

Svampsläkten som räknas hit och som förekommer på magra naturbetesmarker och slåtterängar är hagvaxskivlingar (*Hygrocybe*, *Cuphophyllus*), lerskivlingar (*Camarophyllopsis*), jordtungor

(*Geoglossum*, *Microglossum*, *Trichoglossum*), rödskivlingar (*Entoloma*), fingersvampar (*Clavaria*, *Clavulinopsis*, *Ramariopsis*), sammetsmusseroner (*Dermoloma*), narmmusseroner (*Porpoloma*).

Hit kan också räknas skrubbuskvamp (*Tremellodendropsis tuberosa*) och kärröksvamp (*Lycoperdon caudatum*).

Honungsvaxskivling *Hygrocybe reidii*.

Papegojvaxskivling s. str. *Hygrocybe psittacina* var. *psittacina*.

Papegojvaxskivling s. str. *Hygrocybe psittacina* var. *psittacina*.

Broskvaxskivling *Gliophorus laetus*.

Grå vaxskivling *Gliophorus irrigatus*.

Vit vaxskivling *Cuphophyllus virgineus*.

Grålila vaxskivling *Cuphophyllus lacmus* (VU).

Ängsvaxskivling *Cuphophyllus pratensis*.

Backnopping *Entoloma atrocoeruleum* (NT).

Mjölörödskivling *Entoloma prunuloides* (NT).

Hagfingersvamp *Clavulinopsis helvola*.

Ängsfingersvamp *Clavulinopsis corniculata*.

Aprikosfingersvamp *Clavulinopsis luteoalba*.

Ljus ängsfingervamp *Ramariopsis subtilis* (NT)

Lite mer om vetenskapliga namn

Av Einar Marklund

I Blåsippan nr 2 2017 berättade Einar Marklund om några vanliga färger i vetenskapliga namn. Här berättar Einar om en del lantinska benämningar på växtmiljöer, hur ändelserna formas beroende på släktnamnets språkliga kön och hur genusbegreppet används i botaniken.

Vid sidan om färger och former återkommer ofta växtmiljöerna i de vetenskapliga artnamnen. Artnamnen får ofta olika ändelser beroende på släktnamnets språkliga kön, *-um* (neutrum), *-a* (femininum) och *-us* (maskulinum).

Några av grundorden kan återfinnas i vanliga svenska ord, i till exempel camping och fontän. Arena var ursprungligen en sandplan i centrum av romarnas Colosseum, där sanden fyllde funktionen att suga upp kombattanternas blod!

Nemo i *nemoralis* har alltså ingenting med en världsomseglande ubåtskapten eller en clownfisk att göra. Det latinska ordet *nemo*, som väl har gett namn åt såväl kaptenen som fisken (?), betyder nämligen "ingen". Ordet är egentligen en förkortning av *ne homo*, ingen människa.

Namn	Betydelse
<i>aquaticus</i>	i vatten (<i>aqua</i> = vatten)
<i>arenarius</i>	på sand (<i>arena</i> = sand)
<i>campestris</i>	på fält (<i>campus</i> = fält)
<i>fontanus</i>	i källa (<i>fontana</i> = källa)
<i>montanus</i>	i bergstrakter (<i>monte</i> = berg)
<i>nemoralis, nemorosus</i>	i lundar (<i>nemus</i> = lund)
<i>palustris, paludicola</i>	i träskmark (<i>palus</i> = träsk)
<i>pratensis</i>	på ängsmark (<i>pratium</i> = äng)
<i>rivularis</i>	i vattendrag (<i>rivulus</i> = å, bäck)
<i>rupestris</i>	på sten (<i>rupes</i> = sten, klippa)
<i>saxatilis</i>	på klippor (<i>saxum</i> = klippa)
<i>silvestris, sylvestris</i>	i skog (<i>silva</i> = skog)
<i>uliginosus</i>	i sumpmark (<i>uligo</i> = sumpmark)

Bergglim *Atocion rupestre*.

Genusbegreppet i botaniken

Med genusfrågor avser man ju numera oftast frågor som rör könsroller eller könstillhörighet. Men det är en modern tolkning av det latinska ordet *genus* som egentligen betyder släkte, släktgrupp och inte alls kön. Kön heter på latin *sexus*. Det är därför på sin plats att försöka förklara genus- och könsbegreppen i naturvetenskapen.

I den naturvetenskapliga systematiken tillhör varje art (*species*) ett släkte (*genus*). Släktet kan vara ett namn vilket som helst, beskrivande, namn efter någon framstående botanist eller ett rent fantasinamn. Till alla släktnamn (*genera*), liksom till alla andra

substantiv, kopplas ett språkligt kön, *maskulinum*, *femininum* eller *neutrum*. Alla arter inom samma släkte får samma språkliga kön och artnamnen böjs efter släktets språkliga könstillhörighet. Detta har ingenting med släktenas, arternas eller de enskilda individernas biologiska/sexuella kön att göra. Som de flesta vet så är ju många blommor tvåkönade. Släktet *Viola* är femininum, arten *Viola hirta* är femininum, men det sexuella könet på den enskilda buskviolen är både och, då den har både ståndare och pistiller. Det är därför viktigt att hålla isär *genus* och kön i botaniken och zoologin.

Hasselticka *Dichomitus campestris*.

Ängshavervrot *Tragopogon pratensis*.

Färglav *Parmelia saxatilis*.

Slåtterblomma *Parnassia palustris*.

Intensiv sökning då baltisk daggkäpa blev ny art för Västmanlands län

Av Lars Asklund

Nya daggkäpsarter i Mellansverige

Under 1930-talet påträffades och identifierades ett antal nya daggkäpsarter i Sverige. Flera av dessa hittades i Mellansverige och inte minst i Bergslagen.

Professor Gunnar Samuelsson (1885–1944), verksam vid Riksmuséet, publicerade en skrift 1943 om utbredningen av daggkäpor i Nordeuropa. Han kunde då visa att flera ”nya” daggkäpsarter fanns i Sverige: I Mellansverige och södra Norrland hade man påträffat baltisk daggkäpa *Alchemilla baltica*, vågbladig daggkäpa *A. cymatophylla*, sjuhörnig daggkäpa *A. heptagona*, hjuldaggkäpa *A. propinqua*, stubbdaggkäpa *A. samuelssonii* (av Samuelsson benämnd *A. obtusa*; en art som visat sig finnas mest i Alpområdet) samt sarmatisk daggkäpa *A. sarmatica*.

Baltisk daggkäpa påträffas i Bergslagen

1935 besökte läroverkslektorn i Örebro Edvard Broddeson (1880–1957) området kring Garphyttans sanatorium i Närke där han iakttog en annorlunda daggkäpa som han samlade. Samuelsson tillkallades och han gjorde egna insamlingar. Året efter var Broddeson vid Villingsbergs herrgård uppe i Kilsbergen. Han samlade här samma art som i Garphyttan.

År 1937 får Älvhytte by i Vikar i sydvästra Västmanland besök av apotekaren Magnus Engstedt (1866–1951) som samlade samma art som tagits åren före i Närke av Broddeson.

Alla hade påträffat baltisk daggkäpa *Alchemilla baltica* (namngavs först som *Alchemilla nebulosa* av Samuelsson). Arten var ny för Sverige och i Samuelssons publikation återfanns åtta lokaler för arten – alla i Bergslagen.

Daggkäpsinventering i Norabygden

1982 deltog jag och Rune Björklund (1910–1986) i Svenska Botaniska Föreningens botanikdagar i Dalsland. Som en kvällsaktivitet höll Roland Carlsson från Lekeryd i Småland en föreläsning om daggkäpor. Han var då säkerligen landets främste expert på daggkäpssläktet och han medförde färsk exemplar av alla arter i Sverige från egen odling eller närhet till hans bostad. Denna levande studiesamling i vaser och detta föredrag blev avgörande för mig och även Rune. Väl hemkomna i Nora igen fick vi även Kjell Sundkvist med på resan.

Nu skulle vi fördjupa oss i *Alchemilla*; besöka gamla kända lokaler och förhoppningsvis göra nyfynd. Hur detta sedan utvecklades är känt så till vida att Nora kommun visat sig hysa 18 av Sveriges daggkäpsarter. 2004 genomförde Svenska Botaniska Föreningen särskilda daggkäpsdagar i Nora där kommunens samtliga 18 arter presenterades i fält av Roland Carlsson själv och av Anders Bertilsson, Mullsjö med assistans av Kjell Sundkvist och biträde av mig. Detta fick till följd att andra inspirerades och gick vidare i sina hemtrakter; inte minst i Dalarna.

Baltisk daggekåpa från Näverkarrets före detta station 1991.

Baltisk daggkäpa i Nora – från ett fynd till över 180

Från början hade vi alltså Engstrands Älvhyttefynd från 1937 och en insamling i byn 1954 av nobelpristagaren i kemi The Svedberg (1884–1971), som också var en framstående botanist. Så såg kunskapen ut 1982 för Noratrakten om denna Sveriges då kanske ovanligaste daggkäpa. Ingen av oss hade då en aning om vad som väntade.

Med åren växte så bilden fram: baltisk daggkäpa visade sig ställvis vara så vanlig i kalkområdet i Viker att den där kunde betraktas som en allmän art. Den påträffades dessutom på många lokaler perifert i Viker och åren 1983–1991 fann vi kåpan på 153 lokaler i socknen. I Nora "socken" påträffades 23 lokaler 1983–1992 och i Järnboås åtta fyndplatser 1983–1991. I början av 1990-talet var bilden nog rätt klar och redan 1990 publicerade jag en uppsats om alla daggkäpsarter i Nora kommun i Svensk Botanisk Tidskrift (SBT) med kartor för några.

För Viker har 20 ytterligare fynd tillkommit 1996–2016 men flera av dessa avser redan kända lokaler. I Nora har åtta ytterligare lokaler tillkommit 1995–2011, men i Järnboås inga alls efter 1991.

Baltisk daggkäpa i övriga delar av Västmanland (Örebro län)

Under i huvudsak åren 1983–1994 har jag men även Kjell Sundkvist systematiskt sökt baltisk daggkäpa också utanför vår hemkommun Nora. Båda var vi också aktiva i inventeringen till Närke flora som utkom 2013. Vi gjorde då ett antal spridda fynd runtom i Örebro län, men kanske mest i västra Västmanland.

Balticaexkursion österut i juli 1991

En av färderna för att i huvudsak söka efter baltisk daggkäpa utgick från Nora 14 juli

1991 och förde österut genom Lindesbergs kommun. Jag besökte då bland annat en lokal som Kjell nyss påträffat samt de tre lokaler där Ulf Malmgren funnit arten under en endagsinventering efter arten 1977.

Balticaresan tillgick så att jag stannade bilen och sökte på ett antal "lämpliga"/"möjliga" lokaler under färden. Den här dagen gjorde jag totalt 18 stopp och fann då arten på elva av dessa varav fyra var de lokaler där Kjell Sundkvist eller Ulf Malmgren tidigare funnit kåpan.

En av Malmgrens lokaler var Bergshyttan i Ramsbergs socken. Jag parkerade nära den så kallade kungsstenen (minne av ett jaktbesök av Gustaf V). Under en kvarts strövtåg i området; längs vägar, i ängsmarker, vid ladugårdar/uthus; längs stig mot Sverkerstaån och vidare såg jag baltican nästan "överallt".

Inspirerad av detta beslöt jag mig för att se hur det kunde se ut på andra sidan länsgränsen. Jag åkte in i Västmanlands län.

Baltisk daggkäpa ny art för länet

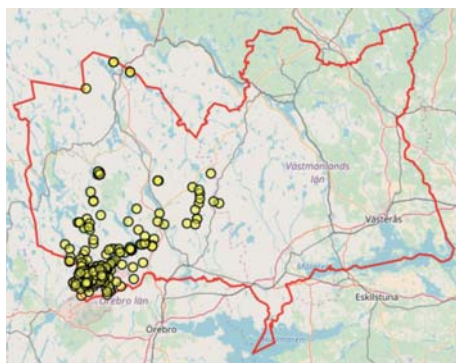
Direkt innanför länsgränsen ligger Näverkärrets före detta station på banan mellan Frövi och Avesta. Jag hade aldrig varit här förut men min mor hade en BB-bekant från området. Här hittade jag rätt omgående baltisk daggkäpa med följande noteringar:

Norr om stationshuset vid "ny betongstation" – verkar nyetablerad i mer eller mindre öppen vegetation/jord med enstaka exemplar. Vidare enstaka exemplar i gräsvegetation närmare stationshuset = gamla stationsträdgården. Slutligen enstaka exemplar i skogsängsvegetation (bland annat en och stenbär) öster om vägen som norrifrån går till stationen. Vid landsvägen österut från stationen iakttogs dessutom klasespirea *Spiraea x billardii*.

Färden gick vidare österut till Billingbo. Här såg jag fem exemplar av skogsklocka *Campanula cervicaria* på ostsidan av vägen,

Baltisk dagglåpa i Västmanlands län (Artportalen 2018-03-11).

Baltisk dagglåpa i landskapet Västmanland (Artportalen 2018-03-11).

nordnordväst om före detta skolan. Så påträffade jag baltican igen: Såg först enstaka blad på norrsidan av nyslåttad vägen vid vägen österut från före detta skolhuset. Fortsatte vägen till vedbacke/vedbod söder om vägen. Också här slåttat. Såg dock flera exemplar av baltikåpan, troligt bestånd.

Inspirerad av dessa två fynd drog jag vidare. Nordost från Billingsbo ligger Brattfors. Här såg jag backskafting *Bachypodium pinnatum* och plattstarr *Carex disticha* men ingen *baltica*. Jag åkte sen ända till Karmansbo: Regnar. Gick mot herrgården. Skylt: Enskilt område. TV-bevakat. Vänder.

Nästa stopp, Uttersberg: Gick en sväng till herrgården; runt. Intet. Mitt sista balticastopp i Västmanlands län blev Krampens före detta station nordnordost från Näverkärret. Inte heller här såg jag någon baltisk kåpa men noterade: Ryssgubbe *Bunias orientalis*, vit sötväppling *Melilotus albus*, strimsporre *Linaria repens* och åter klasespirea. Sedan kom jag åter in i Örebro län delen av Västmanland.

När jag nyligen lagt in mina balticafynd

ser jag i Artportalen att fynden för 27 år sedan ännu tycks vara de enda i Västmanlands län.

Baltisk dagglåpa – hur ser den ut?

I bestämningsflororna upptas 22 dagglåpsarter för Sverige. Ibland redovisas två arter som underarter. Dessutom finns minst fyra dagglåpor som avviker och säkerligen utgör ytterligare arter men de är efter många år ännu "inofficiella".

Baltisk dagglåpa tillhör den grupp av kåpor som saknar eller har tilltryckt behåring på stjälkar och bladskaft. Om man jämför andra arter med tilltryckt behåring har den baltiska något tjockare blad än skärdagglåpa men tunnare än njurdagglåpa.

Den baltiska är oftast större än de två andra och är mer högväxt. Bladen har ofta en V-formad inskränkning mellan en del lober. Bladskivornas ytterlobber är ibland nästan överlappande men lämnar en ögla som är öppen och U-formad mot bladskaftet. På pressade blad blir öppningen oftast större. Njurdagglåpan har en betydligt större öppning mellan de yttre bladlobberna.

Vinkeln mellan den första och sista av tre bladnerv är cirka 90 grader medan den är mindre för njurdagkåpa. Syns nog bäst på levande blad eftersom pressning kan medför att bladlobber viks ihop. Se nedanstående bilder.

Var växer då baltiska dagkåpa?

Vi ser den vid vägkanter, i vägrenar och slätter. Den påträffas längs stigar och körvägar. Vi hittar den i ängs- och hagmarker; i en del gamla ängar kan den helt dominera. Vidare finns den på gårdsplaner och i kanten av upplagsplatser.

Jag har noterat hur den etablerar sig i trädor och i fjolårsplojda färor. Arten är på det hela mycket expansiv och tycks ta för sig där förutsättningarna är goda.

Hur har den kommit hit från Baltikum?

Den klassiska Samuelssonförklaringen talar om hö- eller gräsfröimport. Jag har dock svårt att föreställa mig att bergsmän och

bruk i Bergslagen importerat hö från andra sidan Östersjön. Att de skulle importerat gräsfrö verkar inte heller särskilt sannolikt.

En rimlig förklaring varför ”här men inte där” kanske trots allt återstår att klarlägga.

Källor:

Samuelsson, Gunnar: Die Verbreitung der Alchemilla-Arten aus der Vulgaris-Gruppe in Nordeuropa. Uppsala 1943.

Egna inventeringsdagböcker och artförteckningar.

Uppgifter ur Kjell Sundkvists floradatabaser.

Kartor från Artportalen: www.artportalen.se (2018-03-11)

Pressade blad av baltisk dagkåpa.

FOTOsyntesen

Här kan du dela med dig av dina bilder som har med botanik och naturupplevelser att göra! Skriv vad bilden föreställer samt var och när den är fotograferad. Genom att skicka in bilden godkänner

du att BFIV får publicera den i Blåsippan samt på föreningens webbplats och Facebook-sida. Du får förstås gärna skicka flera bilder. Skicka i högupplöst originalformat till: blasippan@yahoo.com

Humleblomstret *Geum rivale* sträcker på sig i vårsolen, men bugar samtidigt för sommaren. Foto: Tina Nordberg

Minsann en riktig träbock. Foto: Tina Nordberg

Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, Vickbo. Foto: Tina Nordberg

Nunneörternas behöver inte blomma i purpurrött. Det hävdar gul nunneört *Pseudofumaria lutea* (Kungsudden, Kungsör, 2012-07-01). Därunder vanlig stornunneört *Corydalis solida* subsp. *solida* (Dyudden, 2015-04-26). Båda fotograferade av Bengt Stridh. Mer om nunneörter på sidan 16.

Jesper Petersson fångade en vacker liten kudde av bergshättemossa *Orthotrichum rupestre* vid Hjälmarens strand en dag i början av mars.

Ögongodis från svampriket

Av Tina Nordberg

Druvfingersvamp *Ramaria botrytis* är en rödlistad (NT) fingersvamp som räknas som god matsvamp, men ska lämnas på grund av att det är en hotad art.

Den kan bli cirka 15 centimeter hög och har en kraftig vit fot och ett buskigt beige-vitt-gulvitt-grenverk, med vinröda toppar som liknar små druvor.

Denna vackra svamp växer gärna i bokskog, men man kan finna den i blandskog där den bildar mykorrhiza med bok och tall, eventuellt även gran.

Druvfingersvampen är en karaktärsart för gamla ängsbokskogar i södra Sverige, men

den är relativt sällsynt. Längre norrut i landet räknas den som sällsynt. Enstaka nordliga fynd har gjorts i norra Dalarna, Hälsingland, Medelpad och Jämtland. Vi har cirka 15 kända lokaler i Västmanland.

Huvudsakligen på grund av slutavverkningar av äldre barrskog har den totala populationen av arten i landet minskat starkt och fortsätter att minska.

Plocka inte detta ögongodis.

Druvfingersvamp i Karlbergsskogen, Köping.

Trollhand *Hypocreopsis lichenoides* är en sporsäcksvamp som ofta växer tillsammans med skinnsvampen kantöra (*Hymenochaetopsis tabacina*). Svampen är en saprofytt och hittas på döda grenar och stammar av lövträd, såsom hassel, fläder, vide med flera.

Den växer fingerlikt utbredd. Med lite fantasi kan den se ut som ett troll som håller i grenen. På ytan finns prickar, vilka är mynningarna till svampens perithecier, det vill säga sporgömmena.

Svampen påstås vara sällsynt, men den är nog snarare förbisedd, då den ofta växer i svåråtkomlig terräng, vilka kan kallas "troll-träsk". Utbredningen är främst i norra Götaland och södra Svealand. I vårt län har den hittats på cirka 20 lokaler.

Trollhand, Bernshammar.

Limsvamp *Bulgaria inquinans* är en sporsäcksvamp där fruktkropparna har en diameter mellan en och fyra centimeter. Den är funnen på framför allt ek och bok, men även sällsynt på björk. Limsvampen kan växa i flera meters långa rader på nyfallna ekar.

När svampen är ung är den geléartad och ser ut som en liten chokladpralin. Äldre exemplar är sega, vid torka hårda och skorpliknande. Svampen är starkt svärtande på omgivningen. Man blir ordentligt svart om fingrarna, om man inte kan hålla dem i styr. Namnet har den fått efter att tidigare använts vid limframställning.

Limsvampen är känd från Skåne i söder till Uppland i norr. I Västmanlands län har den hittats på cirka 15 lokaler.

Limsvamp, Ekbacken, Köping.

Under luppen: Kenneth Nordberg

Av Tina Nordberg

Fullständigt namn och ålder

Per Kenneth Nordberg, 67 år.

Födelseort och familj

Köping. Hustrun Tina, tre barn och fyra barnbarn.

Utbildning och sysselsättning

Naturvetenskaplig linje på gymnasiet, matematik och engelska på Uppsala universitet.

När och hur började ditt naturintresse?

På högstadiet när en klasskamrat visade sin tama kaja. Dessutom min biologilärare Örjan Andersson från Odensvi. Växtintresset började gro i samband med en semesterresa till Gotland, då inspirerad av hustrun. Jag fick äran att vifta bort myggen när hon fotograferade flugblomster. Just här blev jag intresserad av orkidéernas smarta fortplantningsupplägg.

Hur kom du i kontakt med BFiV?

Vid Linnés källa i fågeltornet. Två för mig obekanta skådare tipsade om BFiV. Min första utflykt var till ruderatmarken vid Timmerkajen i Köping.

Vad är din funktion i BFiV?

Kassör, tidigare sekreterare.

Har du någon favoritplats på jorden?

Grand Canyon finns med på pricka-av-listan. Som självupplevd är det Rapadalen i Sareks nationalpark.

Har du någon favoritväxt?

Backsippa, det är för mig en bekräftelse på vårens inträde.

Bästa minnet (2017) botaniskt sett?

Rödsysslan i Klackberg, en nästan mytomspunnen orkidé.

Är det något inom botaniken som intresserar dig särskilt?

Systematiken, jag har tre tjocka handskrivna pärmor med tusentals växter och djur i bokhyllan. Det var innan datorns intrång.

Har du flera intressen?

Ja massor. Körsång i två körer, fågelskådning, släktforskning, yxkastning och motion.

Vilken är din främsta drivkraft?

Vetgirigheten, även om "hårddisken" behöver omformateras.

Beskriv dig själv med tre ord

Nyfiken, otålig, reslysten.

Kenneths bästa botaniska upplevelse 2017: Röd skogslilja *Cephalanthera rubra*, även kallad rödsyssla, i Klackberg.
Foto: Tina Nordberg

» Växtintresset började gro i samband med en semesterresa till Gotland, då inspirerad av hustrun. Jag fick äran att vifta bort myggen när hon fotograferade flugblomster.

Kluringen

Det här är tävlingen för den som gillar att klura. Bilden är inte manipulerad, men visar endast en liten del av en svensk växt. Klura ut vilken växt det handlar om. Ett litet men välment pris kommer att utlottas bland alla rätta svar.

Ring eller mejla svaret senast den 4 november till Tina Nordberg, tina_nordberg@hotmail.com, 070-303 16 10.

Foto: Tina Nordberg

Klurar du allttjämt på förra numrets utmaning? Rätt svar: Svedjenäva, *Geranium bohemicum*.

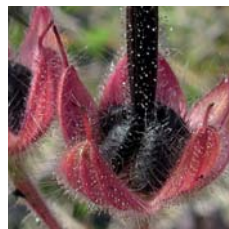

Foto: Tina Nordberg

Vad vill du läsa om i nästa Blåsippan?

*Hör av dig till
Blåsippans redaktion:*

Jan Petersson
070-687 65 31
jan@contentera.se

Tina Nordberg
070-303 16 10
tina_nordberg@hotmail.com

Nästa Blåsippan kommer ut i oktober 2018. Manusstopp 15 september.

Föreningen för dig med intresse för botanik i Västmanlands län

Vårt syfte är att främja utbytet av erfarenheter och kunskaper mellan medlemmarna, öka intresset för och kunskapen om botanik i Västmanlands län, verka för skydd och vård av hotade arter och växtmiljöer samt inventera länets växter och svampar. Det gör vi genom kurser, utflykter, inventeringar och föredrag. Välkommen!

Medlemsavgift 2018

Medlemskap i föreningen erhålles genom att betala medlemsavgiften som är 120 kronor per person och 150 kronor för hel familj på Bankgiro 308-6865. Om du betalar med inbetalningskort meddela också ditt namn och din e-postadress på inbetalningskortet.

Ny e-postadress?

Glöm inte att skicka din nya e-postadress till vår kassör Kenneth Nordberg, e-post: pkenneth.nordberg@gmail.com. Vi mejlar inbjudningar, påminnelser med mera under året.

Webbplats: www.bfiv.se

Vi ses även på Facebook!

Sök på föreningsnamnet.

Styrelse vald 2017

Bengt Stridh, ordförande
Gäddeholm 73, 725 97 Västerås
021-522 58, stridh.bengt@telia.com

Tina Nordberg, vice ordförande
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
070-303 16 10,
tina_nordberg@hotmail.com

Jan Petersson, sekreterare
Torpunga 124, 736 92 Kungsör
070-687 65 31, jan@contentera.se

Kenneth Nordberg, kassör
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
073-934 82 85,
pkenneth.nordberg@gmail.com

Bo Eriksson, Västerfärnebo
0224-74 01 12, 070-510 57 21,
bo.r.eriksson@spray.se

Einar Marklund, Surahammar
073-783 68 40,
einar.marklund@bredband.net

Tommy Abrahamsson, Västerfärnebo,
073-04 50 918, matsers@live.se

Valberedning

Seppo Ormiskangas, sammankallande
Ängelsberg, 0223-302 16

Hans Klinga, Köping, 0221-214 55

Revisor

Lars Gustavsson

Revisorssuppleant

Arne Persson

Glad Påsk!

Orange kamskivling *Amanita crocea*. Foto: Tina Nordberg

www.bfiv.se